

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Jiří Karásek ze Lvovic - spisovatel

Kristina Černotová

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených

pramenů a literatury.

V Olomouci dne 25. 6. 2014

.....

Poděkování:

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D., za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

1. ÚVOD	5
2. ŽIVOT JIŘÍHO KARÁSKA ZE LVOVIC.....	6
3. TVORBA JIŘÍHO KARÁSKA ZE LVOVIC	9
3.1. POEZIE	10
3.1. 1 I. etapa poezie	11
3.1.2 II. etapa poezie	16
3.1.3 III. etapa poezie.....	18
3.2 PRÓZA	19
3.3 DRAMA.....	22
3.4 KRITIKA	24
4. MOTIVY A TÉMATA V DÍLECH JIŘÍHO KARÁSKA ZE LVOVIC	26
4.1 SAMOTA.....	26
4.2 SMRT.....	30
4.3 HNILOBA.....	31
4.4 SEN.....	31
4.5 HOMOSEXUALITA	32
4.5 ARISTOKRATICHNOST.....	33
ZÁVĚR.....	34
POUŽITÉ ZDROJE.....	36
ANOTACE.....	40

1. ÚVOD

Literatura na přelomu 19. a 20. století byla ovlivněna moderními uměleckými směry, nevyjímaje naše území. Moderna hlásala individualistický přístup k tvorbě, naopak kritizovala realismus. Jedním z autorů české literární moderny je Jiří Karásek ze Lvovic, čelný představitel dekadentního směru. Karásek nevybočoval ze společnosti pouze tvorbou, ale také svým životním postojem. Zvolil si ke jménu aristokratický přídomek, čímž reflektoval nesouhlas se soudobou společností. Především kvůli odklonu od zažité normality se mi jeví jako výjimečná osobnost, hodná bližšího prozkoumání. Z toho důvodu se Jiřím Karáskem ze Lvovic a jeho dílem zabývám v mé bakalářské práci.

Bakalářská práce je členěná do čtyř kapitol. V druhé kapitole se věnuji životu autora, kde se stručně vyjádřím také k jeho sběratelské zálibě. Následně teoreticky přiblížím Karáskovu literární pozůstalost, dělicí se na čtyři podkapitoly. Poezie se dělí na tři fáze, které se v ní projeví. Druhá podkapitola je zaměřená na prózu, v čele s dekadentním románem *Gotická duše*. Následující oddíl je orientován na dramatickou činnost, ačkoliv nebyla tak významná. Poslední kapitola se věnuje rozsáhlé kritické tvorbě Karáska. Na pozadí předchozího bádání vznikne poslední čtvrtá kapitola, hlouběji se zaměřující na analýzu motivů.

Cílem bakalářské práce je přiblížit autorovu tvorbu prostřednictvím analýzy vybraných motivů a témat. Stěžejním prvkem v autorově tvorbě je motiv samoty, neboť se prolíná téměř celou tvorbou. Motiv je rozpracován podle jeho proměn v různých dílech. Dalšími motivy a tématy, kterými se v analýze zaobírám, jsou to jmenovitě smrt, hniloba, sen, homosexualita a aristokratičnost. Opět jsem se snažila nastínit jejich podání ve vybraných dílech.

2. ŽIVOT JIŘÍHO KARÁSKA ZE LVOVIC

Jiří Antonín Karásek ze Lvovic byl český básník, prozaik a kritik. V různých publikacích se Karáskovo křestní jméno neshoduje. Matka dítě pojmenovala Jiří, avšak v úředním zápisu byl pojmenován Josefem.¹ Jména Jiří užíval pro své osobní i umělecké vystupování. Narodil se v Praze na Smíchově a zde i zemřel 5. 3. 1951 ve věku 80 let. Jeho otcem byl Ondřej Karásek, který své zaměstnání vykonával u českých západních drah jako průvodčí. Jiří v rodném městě strávil celé mládí včetně studií na místním gymnáziu, kde roku 1889 úspěšně složil maturitní zkoušku. Na střední škole se seznámil s Arnoštem Procházkou, který u něj vzbudil zájem o francouzskou literaturu, ale především o literární kritiku. V budoucnu je pojilo přátelství i profese. Karásek si byl vědom jejich rozdílných povahových rysů, ale i společných ukazatelů. „*Byl o celá dvě léta starší a duševně byl zralejší ještě více. Já byl entuziast, on skeptik. Já romantik, on naturalista. Ale již tehdy pronikala ze všeho jednání hlavní složka: absolutní upřímnost.*“² Po střední škole navázal ve studiu teologie na bohoslovecké fakultě, kterého zanechal po necelých dvou letech. Poté strávil rok v Bavorsku a návratem z Německa začal pracovat na pozici vedoucího úředníka smíchovského Poštovního muzea a archivu, později byl jmenován jeho ředitelem.

Knihy Karáska provázely už v dětském období, během školních let trávil noci nad díly svých oblíbenců Jana Nerudy, Julia Zeyera či Jakuba Arbesa. Do světa literatury pronikl jako představitel dekadentního směru již v devadesátých letech 19. století. Konkrétně mu byl roku 1891 otištěn ve Vesně jeho první pokus o humoresku *Přece se našli*. Od této doby také začíná používat šlechtického přídomku ze Lvovic, jež odvozoval od svého údajného předka z 15. století, Cypriána Lvovického ze Lvovic. Cyprián byl významným astrologem a matematikem. Avšak pokrevní pouto mezi nimi dosud nelze s jistotou potvrdit.

---

¹ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994. s. 192.

² Tamtéž, s. 20-21.

Roku 1894 založil spolu s Arnoštem Procházkou časopis Moderní revue, hlavní orgán české dekadence.³ Periodikum bylo vydáváno do roku 1925. Jan Mukařovský jej popisuje jako nejvyhraněnější časopis, zaměřující se na domácí, i zahraniční přeloženou literaturu.⁴ Karásek se angažoval i v dalších tiskovinách, například v Okultní a spiritistické revue, Rozhledech, Nivě, Literárních listech a dalších. Mimo jiné byl významný také jako literární a výtvarný kritik, reprezentoval impresionistický přístup, naopak odmítal díla striktně realistická. Mezi jeho zájmy patřila filozofie, výtvarné umění, teologie a okultismus.

Je důležité zdůraznit Karáskovu sběratelskou vášeň, během svého života shromáždil až 40 000 výtvarných děl a 50 000 svazků knih. Sbíрка obsahovala obrazy, grafiky a plastiky zejména slovanských umělců 19. a 20. století. Karáskova galerie je jednou z nejdůležitějších soukromých sbírek v Evropě. Výrazné zastoupení měla díla okolo hnutí Młoda Polska.⁵ Z českých umělců, jejichž díla se nachází v galerii, jsou to například Max Švabinský, Alfons Mucha, Jakub Schikaneder, Jan Zrzavý, František Bílek a další.⁶ Jiří Karásek nejvíce času trávil v Praze, která byla jeho jediným milovaným domovem. Miloval ji „jako jeden nejvěrnějších jejích synů“.⁷ Z vřelého vztahu k rodnému místu neváhá knihovnu a sbírku výtvarných počinů věnovat městu, konkrétně Československé obci sokolské, která galerii umístila do Tyršova domu. Ostatně tento záměr byl patrný už při slavnostním zveřejnění galerie roku 1925: „Dávám dnešního dne Praze to, čeho dosud neměla: speciální kabinet kreseb a rytin... Kresba – a to se jinde cítí stále víc a více – je stejně hodnotná jako skutečný obraz... Praha má ode dneška sbírku kreseb – neváhám to říci, byť to znělo neskromně – kterou se nemusí obavati ukázat inteligentnímu cizinci.... Necht' mé dílo přinese ten užitek, pro nějž jsem je dělal, abych i chudou hřivnou obohatil

---

³ HRABÁK, Josef et al. *Průvodce po dějinách české literatury*. Praha: Panorama, 1978. s. 372.

⁴ MUKAŘOVSKÝ, Jan, et al. *Dějiny české literatury III*. Praha: Československá akademie věd, 1961, s. 386.

⁵ MĚŠŤAN, Antotnín. *Česká literatura 1785-1985*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1987, s. 148.

⁶ DAČEVOVÁ, Rumjana et al. *Karáskova galerie*. Praha: Památník národního písemnictví, 2012, s. 145-147.

⁷ LIPANSKÝ, Jetřich. *Jiří Karásek ze Lvovic*. Veselí: Izmael, 1929, s. 7.

*uměleckou Prahu, oloupenou v minulosti o tolik uměleckých skvostů, pro niž všichni musíme opět shromažďovat vše, co je krásné, ať v našem, ať v cizím umění.*⁸ Projevem tak vyjádřil hodnotu sbírky, která by měla sloužit široké veřejnosti. Karásek pracoval také v galerii a po ukončení práce poštovního úředníka se této činnosti věnuje na plný úvazek až do své smrti.⁹

Během své existence prošla galerie různými proměnami, z nichž jednou bylo rozšíření prostoru roku 1936. Vlivem nacistických zásahů byla pro veřejnost znepřístupněna roku 1941 a znovu obnovena jejím přestěhováním do Chotkova paláce po skončení války. Po smrti Karáska se pracovníci galerie snažili udržet její statut a roku 1955 se stala státním majetkem.¹⁰ Je důležité podotknout výjimečnost nejen v jejím obsahu, ale také proto, že vznikla na konci 19. století a svou funkci plní dodnes. Význam sbírky v současnosti vysvětluje Rumjana Dačevová¹¹ v tom, že je kulturněhistorickým celkem, který podává svědectví o kultuře v rámci 18., 19. a první poloviny 20. století.

---

⁸ HYNEK, Filip. *Jiří Karásek ze Lvovic*. Klub přátel starého Smíchova [online]. 01. 07. 2007 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.starismichov.cz/view.php?cisloclanku=2007070001>

⁹ DAČEVOVÁ, Rumjana et al. *Karászkova galerie*. Praha: Památník národního písemnictví, 2012, s. 23.

¹⁰ DAČEVOVÁ, Rumjana et al. *Karászkova galerie*. Praha: Památník národního písemnictví, 2012, s. 146.

¹¹ Tamtéž, s. 150.

3. TVORBA JIŘÍHO KARÁSKA ZE LVOVIC

Karásek je považován za jednoho z nejvýznamnějšího představitele české dekadence. Slovníková příručka *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století* zároveň zdůrazňuje důležitost kritických prací založených na pojetí kritiky jako uměleckého žánru.¹² Karásek si byl vědom rozdílných postojů, které zaujímá v literární činnosti. V kritice je prudký a dravý, naopak v poezii se orientuje na vše skomírající.¹³

Karáskovu počáteční tvorbu ovlivnilo prostředí Smíchova, jež připomínalo barokní dobu. To pro něj jako milovníka historie bylo velmi příhodné místo pro život i tvorbu. Vítězka Pihertová spojuje Karáska se zálibou v minulosti, což se projevilo téměř ve všech dílech.¹⁴ V pracích je patrný odraz samotářského způsobu života a vlastní pře mezi sny a skutečností. V neposlední řadě byl výrazně ovlivněn jeho oblíbenými básníky a autory. Karásek ve *Vzpomínkách* konkrétně jmenuje V. Huga či Lamartina. Dále se setkává s četbou dekadentů a zpovídá se z obav, že dekadenci podlehne. Nejvyšší postavení mezi dekadenty u něj zaujal Paul Verlaine, nejvíce byl zaujatý díly *Moudrost* a *Láska*, což dokládá jeho promlouvání k sobě samému: „*Nebudeš číst jiné knihy než tyto dvě, celý život - a sám nebudeš psát básně, poněvadž to nejvyšší, co lze v poezii stvořiti, vytvořil Verlaine, a co bys ty básnil – bylo by rouháním vedle těchto modliteb.*“¹⁵ Do literatury poprvé vstoupil roku 1891 s humoreskou *Přece se našli*.

---

¹² HOMOLOVÁ, Květa et al. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století*. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 126.

¹³ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 40.

¹⁴ PIHERTOVÁ, Vítězka. *Praha Jiřího Karáska ze Lvovic: problémy dekadence a demonie*. Praha: Tiskem "Politiky" v Praze, 1923. s. 8-9.

¹⁵ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 27.

3.1. POEZIE

Jiří Karásek ze Lvovic je známý především pro básnickou tvorbu. Jarmil Krecar, blízký přítel Karáska, jej charakterizuje jako básníka duše, který bloudí v samotě, je zmítán vášněmi a následným zklamáním a marností.¹⁶ Právě proto ho považuje za básníka, který svými slovy vystihl do hloubky celou podstatu dekadentní kultury.¹⁷ Arne Novák zesiluje význam stále se opakujících prvků v poezii Karáska. „*Jiří Karásek je básníkem odvratu a útěku z života; odtud opakující se jednotvárnost jeho poesie, nejsilnější tam, kde si vytváří skladné symboly pro elegický pocit osamělosti, vedoucí v předsíně smrti.*“¹⁸

První verše psal už jako mladík, inspirován Jaroslavem Vrchlickým, s nímž se později dostal do generačního střetu. „*Nepamatuji se již na tyto své první pokusy. Ale byly silně pod vlivem Jaroslava Vrchlického, hlavně jeho knih Duch a svět, Z hlubin a Epické básně, kde mne fascinovala Satanela tolik, že jsem ji uměl nejen celou nazpaměť, ale napsal jsem také jakousi chabou imitaci tohoto poemu v indické době.*“¹⁹

Poezii Jiřího Karáska ze Lvovic je možné rozčlenit do různých etap. Panorama české literatury rozdílnost v poezii popisuje podle zaměření básní: „*Dekadentní obrazy chorobných vášní, sexuálního znechucení, rozkladu a marnosti lidské existence jsou později vystřídány tragickou bolestí z životního osamocení – Ostrov vyhnanců (1912).*“²⁰ První etapu charakterizují zejména 90. léta a literární směr dekadence. V tomto duchu Karásek sepsal ještě před koncem století čtyři lyrické sbírky v následujícím pořadí: *Zazděná okna, Sodoma, Kniha aristokratická a Sexus necans*. Později tyto sbírky přerovnal do svazků *Hovory se smrtí* (1904) a do *Sodomy* (1904). Již ze samotných názvů lze odhadnout směr, kterým se Karáskovy básně budou ubírat. Tato poezie se ne vždy setkala s příznivým ohlasem. Rozporuplné reakce způsobila hlavně volba témat, která Karásek

---

¹⁶ KRECAR, Jarmil. *Básník niterné samoty*. Moderní revue XXXVIII, 1923, s. 116.

¹⁷ Tamtéž, s. 119.

¹⁸ NOVÁK, Arne. *Stručné dějiny literatury české*. Olomouc: R. Promberger, 1946, s. 468-469.

¹⁹ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 19.

²⁰ MACHALA, Lubomír, GILK, Erik et al. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátků do současnosti*. Olomouc: Rubico, 1994, s. 175.

s odvahou v této době volí. Zprvu se upíná k pocitům zmaru, samoty, později zařazuje také kontroverzní otázky sexuality. Obecně byly básně nástrojem k pobouření společnosti, za níž promlouvala kritika. „*Zvykl jsem si časem na to, že mé knihy přijímala kritika s odporem, že se psalo o mých básních často tónem nejen podceňujícím, ale leckdy i hodně surovým.*“²¹ Uvědomoval si, že odmítnutí celého díla tkvělo v tematice a na hlubší kritiku se tak někdy ani nedostalo.

Ke změně ve směřování následující tvorby dochází v novém století. Druhá etapa se projevuje básníkovou melancholií, lze ji nazvat bilanční poezií. Zaobírá se bolestí ze samoty, erotického prokletí a z vyhnání krásy, jak je uváděno v *Přehledných dějinách české literatury*.²² I přesto se stále, ale v menší četnosti, zaobírá otázkou marnosti a bloudění jedince. Od uvedeného se odvíjí onen pocit věčného hledání a následné nenalézání. Jetřich Lipanský vystihuje básníkovu poezii jako čistý projev smyslů a dojmů, který se odvrací od objektivitu.²³ Řadí se sem sbírky *Endymion* (1909) a *Ostrov vyhnanců* (1912). Třetí, tedy poslední etapu tvoří básnické sbírky *Písně tulákovy o životě a smrti* (1930) a *Poslední vinobraní* (1946).²⁴

3.1. 1 I. ETAPA POEZIE

Dekadence

První etapa poezie je stylizovaná do dekadentního směru. Všechny sbírky tedy pojí dekadentní prvky, mezi něž patří zmar, agónie, sexualita, prázdnota, nuda a další. Tato díla mají být odrazem vidění společnosti, ve které autor žije. Karásek dekadentní prvky využívá hojně a tím utváří celistvý pohled dekadenta na svět. Vyjadřuje se tak k nepochopení a nepřijetí společnosti a morálních zásad vůbec. Stejně jako v osobním životě se i v poezii obrací k minulosti a předkům, ke kterým si zvolil příslušnost z vlastní vůle. Ačkoliv se témata i motivy ve sbírkách opakují, každá má jiné poselství.

---

²¹ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 49.

²² NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Olomouc: R. Prombergera, 1913, s. 637.

²³ LIPANSKÝ, Jetřich. *Jiří Karásek ze Lvovic*. Veselí: Izmael, 1929, s. 18.

²⁴ MĚŠŤAN, Antonín. *Česká literatura 1785- 1985*, Toronto: Sixty-eight Publisher, 1987, s. 149.

První sbírkou byla dekadentně laděná *Zazděná okna* (1894). Název napovídá o čemsi skrytém, co snad nemělo být prozrazeno. Sbíрка byla odlišná ve srovnání s předchozími prvotinami. Karásek ji vnímá jako rozhodující v jeho překonání ostychu. Ovlivnila literární mládež, mezi níž si našla přívětivý ohlas. Sbíрка byla úspěšnou volbou pro samotný básnický vstup do literatury, neboť vzbudila zájem a rozruch. Je vyjádřením se ke zhnusení společnosti, pocitům nudy, bolesti, samoty a smrti. Společnost i celý svět spěje k zániku, který způsobuje jeho chorobný stav: *A zápach hniloby je cítit všude, / Svě jedy rozkladné Zmar na vše lije, / I slunce uhnívá tak dusně rudé...*²⁵ V četnější míře se zde objevují barvy jako nositelé nějakých skrytých vlastností. Především jsou to odstíny temnější, signalizující onu pochmurnost a bolest, ale i rudá a fialová barva nemoci. *Zazděná okna* byla zprvu vydaná v jakési neupravené podobě, pozdější publikace už nesly stopy úprav a změn. Jako jediná byla autorem z prvních sbírek zařazená do konečného vydání spisů v původním znění. Jedinou kritickou analýzu provedl pouze přítel Arnošt Procházka v Literárních listech. Vnímá *Zazděná okna* vysoce výjimečně, neboť jsou pomocí smyslů popsány neživoucí jevy. V tom tkví hloubka dekadence. Zároveň připouští, že ono libování si ve všem skomírajícím se ostatním může zdát příliš vzdálené a chladné. „*Je to po výtce psychofyzická. Autor nazírá a čichá a obě svým specifickým, a své percepce zrakové a čichové objektivně bezpečně a podrobně zaznamenává ve svých verších. Proto jsou malované jím krajiny a líčená zákoutí tak jedinečná a svérázná – ale proto také působí na druhého tak studeně a cize. Nedávají mu tušiti a cítiti pod svou korou, svým tvrdým obalem duši živou a teplou duši, jejíž záchvěvy a projevy by v obrazech těch mohl stopovati a zkoumati; jsou mrazivý a nehybný svět.*“²⁶

Jiří Karásek ze Lvovic se rozhodl vlastním nákladem vydat svou druhou sbírkou *Sodomu* na podzim roku 1895. Spolu se sbírkou *Sexus Necans* je považována za základní díla české dekadence. Jejím vydavatelem byl přítel Arnošt Procházka. Publikovat dílo, jež se dotýká tabuizovaných témat, z nichž nejvyšší prohřešek proti mravokárnosti je homosexualita,

---

²⁵ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: Thyrsus, 1995, s. 14.

²⁶ SVOZIL, Bohumil. *Česká básnická moderna. Poezie z konce století*. Praha: Československý spisovatel, 1987, s. 131.

bylo více než riskantní. Ke sbírce *Sodoma* se postavil odmítavě kritik K. Z. Klíma. Považuje ji za pouhou trapnost, která není smuteční výpovědí, jak ji prezentuje Karásek v předmluvě sbírky. „*Tón homosexuality, zhnusení a pohlavní impotence nevyjadřuje tu ničeho ze 'smutku pohlaví, jeho tragiky a marnosti', jak se domnívá p. Karásek; vyjadřuje nanejvýše jenom trapnost těchto duševních a fyzických stavů.*“²⁷ František Xaver Šalda kritizuje Karásku po formální stránce v jeho přílišné pečlivosti, což podle něj narušuje umění. Konkrétně hodnocení vztahuje právě ke sbírce Sodomy. „*Pedantičností je mnoho v jeho pracích, cítíte ji všude, od těch mott a nadpisů v originálech vždy citovaných, až do těch filologických transkripcí vlastních jmen, od té snahy nezapomenouti na kulturně historické detaily, pečlivě vyšetřené a snesené, rozsázet je úměrně celou sbírkou, až do snahy vyčerpat rozumně všechny stránky té které látky. Mnoho rozumnosti, chytrosti je v tom . . . a to je právě s uměleckého hlediska chyba.*“²⁸

Právě kvůli nevhodným básním (Vyžilá rasa, Venus masculinus, Incubus, Tryzna a Poznání)²⁹ byla Sodoma ještě v tiskárně úředně zabavena. Zároveň bylo konfiskováno vydání *Moderní revue*, ve které byly tyto básně také otištěny. Mezitím Karásek zařadil některé nepohoršující básně z původní Sodomy do *Knihy aristokratické* a sbírky *Sexus necans*. Zveřejnění pod názvem *Sodoma – kniha pohanská* si musela počkat až na rok 1905, avšak s jistými úpravami vybraných básní.³⁰ Na opětovném vydání se zasloužil sociálně demokratický poslanec J. Hybeš svou interpelací na říšském sněmu. Obnovená verze obsahovala jen pět básní z původní verze Sodomy, bylo do ní přesunuto také sedm básní ze *Zazděných oken*, 25 básní ze sbírky *Sexus Necans* a vytvořeno pět zcela nových básní.³¹ Sodoma vycházela z antického prostředí.³² Myšlenkou celé

---

²⁷ VÉVODA, Rudolf, *Sodoma: předtím a potom*. In PETRBOK, Václav, *Sex a tabu v české kultuře 19. století*. Praha: Academia, 1999, s. 224.

²⁸ ŠALDA, František Xaver. *Soubor díla F. X. Šaldy: Kritické projevy 4 1898-1900*. Praha: Melantrich, 1951, s.346.

²⁹ HEMELÍKOVÁ, Blanka: Tělesnost jako přečin proti veřejné mravnosti. Sbírká Sodoma Jiřího Karáska ze Lvovic a literární cenzura. In: *Tělo a tělesnost v české kultuře 19. století*, Praha: Academia 2010, s. 94-99

³⁰ ZACH, Aleš. *Nakladatelská pouť Jiřího Karáska ze Lvovic*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 15.

³¹ SMOLKA, Zdeněk. *Tvořící ničící pohlaví. Proměny Jiřího Karáska ze Lvovic, jak se projevují ve „sbírkách“ s podtitulem Kniha pohanská*. Praha: Klub přátel Tvaru, 1999, s. 18.

sbírkou je snovost jako protiklad ke skutečnosti, která podle Karáska neměla v umění žádné postavení. *Incubus* přináší muže skrze sen, ve kterém se intimně sblíží: „*Usínám. Přichází. Je krásný, ale temný. Milenče, / Stíne Propasti, jež jsem vzýval, odumřev světu, / Já, počatý pro tuto jedinou hodinu, předurčený Tobě, / Na krvavém květu Tvých rtů vidím chvěti se svou vymodlenou rozkoš!*“³³ Stejně jako v předchozí sbírce se i v této promítají pocity hnusu, zmaru, smrti a zániku. Všechny vychází z přehlčení se pozemskými vášněmi. Staví se proti měšťanské populaci (ač z ní sám pochází), které schází cit pro estetično. Nejdiskutovanější část sbírky je oblast lidské sexuality, což souvisí s významem *Sodomy*. Homosexualitu obhájí i ve svém osobním životě, tudíž se promítla i do tvorby. *Vyžilá rasa* sexuální vztah dvou mužů líčí jako pudovou, instinktivní záležitost: „*Zuřivá choutka teď navzájem muže směšuje s mužem.*“³⁴ Homosexuálními verši chtěl poukázat na neschopnost společnosti přijmout jinou podobu lásky, natož ji tolerovat. Krásu nespátřuje v dosavadních uznávaných hodnotách, naopak ji vidí v absurditách a bizarnostech.³⁵

Sbírka básní s titulem *Knih aristokratická* byla vydána roku 1896. Přímo souvisí se sbírkou *Sexus Necans* i *Sodomou*, neboť sama obsahuje básně z předchozích sbírek. V *Knize aristokratické* jsou ale zařazeny i tři nové básně s motivy snu, samoty a smrti. Nemožnost žít bez Boha a zároveň být vězněn svým utrpením, to je jeho předurčení. Snaží se nalézt svou příslušnost v rodu Lvovických, která však nebyla s jistotou potvrzena. Karáskovy básně se vztahují k něčemu vznešenému, božskému. V básni *Jeho svátosti papeži Lvu XIII.* se aristokratismus pojí s božským subjektem: „*U Tvého jména s obdivem se stavím. / Jak pyšný úděl blížek býti Tobě, /*

---

³² MED, Jaroslav: *Sodoma: Kniha pohanská*. In ČERVENKA, Miroslav. *Slovník básnických knih: Díla české poezie od obrození do roku 1945*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s.295.

³³ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 68

³⁴ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 63.

³⁵ MED, Jaroslav: *Sodoma: Kniha pohanská*. In ČERVENKA, Miroslav. *Slovník básnických knih: Díla české poezie od obrození do roku 1945*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 294.

*Být žehnán Tebou, rukou Apoštola, / Z nichž dýše chladnost bílých dlaní Světců!*³⁶

Sbírka *Sexus Necans* byla vydána v Knihovně Moderní revue roku 1897. Opět jde o velmi významné dílo české dekadence. Název dává velmi jasně najevo, že se ve sbírce bude nejvíce objevovat motiv pohlavnosti jako ničícího činitele. Zde je pohlaví míněno jako součást člověka, která ho nutí žít a využívat všechny pozemské příležitosti vedoucí k plnohodnotné spokojenosti. Tímto určením se má zapojit do společnosti, která by ho uspokojila. Dalším prvkem, který provází sbírku je otázka pohanství, kterou tehdejší křesťanská společnost zamítla. K tomu se pojí opětovné umístění do antického prostředí, ve kterém se nachází vysněný typ muže, tedy opálený a svalnatý eféb. Touhu po antickém muži odkrývají verše básně *Bakchanál* „*Drsné chci brutální a atletické druhy, / Vysmahlé gymnasty svalnatých, obřích údů.*“³⁷ V básních se opět objevuje Karáskovo zastání se homosexuálních vztahů.³⁸ Karásek se záměrně zaobírá homosexualitou a příliš surově vyobrazenou erotikou například v básni *Píseň pocitu sexuální msty*: „*Abych se vzchopil k zápasu s Vámi, líné své maso abych tisk vzpurně / K horkému masu Vašeho těla, abych se celý vplet v údy Vaše, / Abych rval, trhal z Vás kusy masa, v jediném ohni, v jediném víru...*“³⁹

Jarmil Krecar shrnuje konečný význam poslední dekadentní sbírky. „*Sexus necans není jen bolestným rozkladem lásky a nevyznívá v šílenství neukojení dithyrambem smrti, ale v bolestech a smutku poznání se rodí mdloby nová touha po osvobození.*“⁴⁰ Hodnotí ji nejen jako konečný důsledek pout ničící lásky, ale především jako touhu se těchto okov zbavit.

Posledními dekadentními sbírkami jsou *Sodoma- kniha pohanská* (1904) a *Hovory se smrtí* (1904). Tvoří je básně z předešlých sbírek a shrnují celou dekadentní poezii.

---

³⁶ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 120.

³⁷ Tamtéž, s. 127.

³⁸ SMOLKA, Zdeněk. *Tvořící ničící pohlaví. Proměny Jiřího Karáska ze Lvovic, jak se projevují ve „sbírkách“ s podtitulem Kniha pohanská*. Praha: Klub přátel Tvaru, 1999, s. 5.

³⁹ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 141.

⁴⁰ KRECAR, Jarmil. *Básník niterné samoty*. Moderní revue XXXVIII, 1923, s. 118.

3.1.2 II. ETAPA POEZIE

Bilance

V pozdější Karáskově etapě je patrné mírnější užití prvky dekadence. I přesto se zde objevují základní otázky lidstva, často prostřednictvím mýtických a historických postav. Tato poezie je vysoce meditativní. Provází ji celoživotní samota a smutek. Ohlíží se za minulostí a hodnotí životní úděl autora a dalších subjektů.

První sbírkou druhé etapy je sbírka *Endymion*, vydaná v edici *Čeští autoři* Kamilly Neumannové poprvé roku 1909, podruhé v roce 1913. Několikaletá tvůrčí odmlka byla způsobena osobní krizí Karáska, kdy se mu v letech 1904 až 1908 střídaly depresivní stavy s optimistickými. Název nás přivádí opět k řecké mytologii, v níž je původ tohoto jména muž věčně mladý a pohledný, údajně syn boha Dia. Význam slova se váže i k vesmírné terminologii, konkrétně znamená kráter na Měsíci. Ve sbírce se jako v dřívějších básních objevuje symbol muže. Karásek v básních často odkazuje na celou řadu antických postav, ke kterým vzhlíží nebo se od nich odvrací. Na Afroditu poukazuje proto, že dává půvabné vnější vlastnosti mužům, kteří jeho osobu přitahují. Hyakinthos, proslulý svou krásou jej poutal pozorností také proto, že smrt jej spojila s Apollónem, bohem rozumu a řádu. Karásek to vnímá jako závist, neboť on zůstává ve „zhnusených dnech reality“.⁴¹ Ikara si váží pro jeho hrdý způsob smrti, ne pro samotný vzlet. Sám by rád pomyslně vzlétl nejvýše, aby mohl následně padnout vstříc smrti.⁴² Odkazy na bájně bytosti pomyslně oživil jejich promlouváním, čímž se ve sbírce vyskytuje větší počet lyrických subjektů. Básně tedy nevypovídají jen o pocitech básníka, ale také o uvedených dobových příbězích.⁴³ Sbírkou je výpovědí nad celoživotním údělem samoty,

---

⁴¹KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básnické spisy*. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1922, s. 334.

⁴²Tamtéž, s. 342.

⁴³KOLAŘÍK, Karel. *Poetika druhého básnické období Jiřího Karáska ze Lvovic*. [online], [cit. 2014-06-15]. 2005. Česká literatura, s 527. Dostupné z http://dlib.lib.cas.cz/5497/1/kolarik3_2005.pdf

marnosti a nedostižitelnosti krásy jako takové. Staví se negativisticky ke snům, které u něj dříve zastávaly oporu duše. Nyní po zpětném ohlédnutí na život připouští jejich klam, který jej znavuje stejně tak jako láska. Karásek v básních často odkazuje na antické bytosti, ke kterým vzhlíží nebo se od nich odvrací.

Druhou sbírkou bilanční poezie je *Ostrov vyhnanců* (1912), opět vydaný v edici *Čeští autoři*. Tematicky navazuje na *Endymion*, nadále v básních vystupují historické i mýtické postavy. Na pomyslný ostrov tak zasazuje výjimečné osoby, vyhnaných svou asociálností. Básně se tak opět opírají o motivy aristokratismu jako v dřívější poezii. Zařazením konkrétních postav Karásek více přiblížil nejmenované bratry z první etapy poezie. Láska se jeví v mnoha podobách, což nastiňuje její nevyzpytatelnost. V básni *Heliogabalus* dokonce pojednává o oboupohlavním člověku: „*Snad jinoch, žena snad, snad oboje, / Však jist sfinx, tak mi se zjevuješ / V mé obraznosti.*“⁴⁴ V básni *Sapfó* je dominantní postavou lesbická žena, nařikající nad nenaplněnou láskou. Láska je zastoupena jak v homosexuálním postoji, tak v tzv. narcistickém, tedy zalíbením ke své vlastní osobě. Námětem je stejně jako v předchozí sbírce nenaplněná láska. Na minulost pohlíží skepticky, jeho posledním přáním je zapomenout na vše, což zdůrazňuje symbolem opiátů. Smrt v básních následuje po bezprostředním projevu lásky, například milostného vztahu sourozenců. Smrt je pro básníka jediným možným únikem. Naopak pro život je vysvobozením umění a krása. I nadále má ve sbírce důležité postavení samota, marnost, smutek, nenaplněná láska a smrt, avšak tyto prvky jsou více konkretizované oproti dekadentním básním.

---

⁴⁴KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básnické spisy*. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1922, s. 400.

3.1.3 III. ETAPA POEZIE

První básnickou sbírkou třetí etapy jsou *Písně tulákovy o životě a smrti* z roku 1930. Jeví se jako protiklad k dekadentním sbírkám, neboť se více přiklání k životu jako takovému, k všednímu času.⁴⁵ Všedností pohrdá, touží po uznání, kterého se mu nedostává. Karásek i ostatní přidružení tuláci moderní svět nepřijímají s nadšením. Naopak nevidí s rozvojem modernosti téměř nic kladného. Tuláky se stávají z nepochopení, které plyne se stále se rozvíjející společností, paradoxně jí škodící. Sbíрка je sama nositelem samoty v davu. Básněmi se prolíná pocit nudy, zmaru, klamu, beznaděje. Doprovází je negativistický přístup, v nic lepšího již nedoufá. „*Nech teď mne spočinout / I s mými hříchy všemi, já nechci v ráji kout, / Chci neznám zetlít v zemi.*“⁴⁶ Tak jako v předchozích etapách i nyní se stále vrací v myšlenkách do vzdálené minulosti, protože mu má stále co nabídnout v porovnání s přítomností či budoucností. Myšlenky se postupně uchylují ke stáří, které je nevyhnutelné. I přesto si autor nadále uchovává cit pro krásu mladých, antických mužů.

Poslední vinobraní (1946) je sbírka uzavírající jak poslední etapu poezie, tak celou básnickou tvorbu Karáska. Na svůj život zpětně pohlíží na pouhou marnost a osamocení. „*A život – hořko na rtu. / Ty cítíš, ztracen cíl. / Hráč-život nyní kartu / Poslední vyhodil.*“⁴⁷ Umístěním se navrácí zpět do svého mládí, tedy k Praze. V básních odkazuje na Malou Stranu a její výjimečný hřbitov. Připouští si smrt a smíruje se s ní, nazývá sám sebe jako úl, ježž opustily včely.⁴⁸ Na sklonku života si uvědomuje důležitost mlčení a oproti tomu důraz moudrosti, které nabudeme bez vysloveného slova.⁴⁹ Únavu z žití podtrhuje výrazy spánek, uvadlost, monotónnost, splín. Básně provází symbol hvězd, který předznamenává vzpomínky a samotu. Důležité postavení má motiv kořene zmíněný v úvodu sbírky, odkazující na autorovy

---

⁴⁵ SMOLKA, Zdeněk. *Tvořící ničící pohlaví. Proměny Jiřího Karáska ze Lvovic, jak se projevují ve „sbírkách“ s podtitulem Kniha pohanská*. Praha: Klub přátel Tvaru, 1999.

⁴⁶KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Písně tulákovy o životě a smrti*. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1930, s. 28.

⁴⁷KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Poslední vinobraní*. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1946, s. 55.

⁴⁸Tamtéž, s. 53.

⁴⁹Tamtéž, s. 41.

počátky v tvorbě, ale také na domnělý aristokratický původ. Úvahami o životě a smrti se blíží ke konečnému smíření.

3.2 PRÓZA

Jiřího Karáska ze Lvovic v prozaické činnosti ovlivnili autoři jako J. K. Huysmans, S. Przybyszewski, J. Péladan, O. Wilde, jak uvádí Jan Mukařovský v Dějinách české literatury. Dále zde zdůrazňuje jeho nepropracovanější a zároveň poslední dekadentní prózu a to Gotickou duši. Jediným epigonem Karáska byl Karel Kamínek.⁵⁰ Ostatní romány mimo *Gotickou duši* zapadly v zapomnění, stejně i divadelní hry.⁵¹ I zde se autor vrací do minulosti, k barokní Praze či antice. Historickými náměty se nechal inspirovat a sepsal soubor legend a povídek. Přehršel odkazů k minulosti a Praze se nachází v *Trilogii tří mágů*. Některé kostely a chrámy měly u Karáska významné místo. Zejména chrám Panny Marie Vítězné na Malé Straně se objevil v nejedné próze, kupříkladu v *Gotické duši*, legendě o ctihodné Marii Elektě z Ježíše.⁵² První prozaické počiny se vyznačovaly autorovým zalíbením v niterných pohnutkách hlavních postav. Text nemá děj, hlavní postavy promlouvají jen prostřednictvím spisovatele. Hrdina se projevuje málomluvností, nerozhodností až pasivitou a nevykonává téměř žádnou činnost. Jetřich Lipanský si u prvotin všiml oné bezdějovosti a především popisem duše: „*První prózy Jiřího Karáska ze Lvovic, ač jsou ještě mnohdy jen skladbou a souhrnem dojmů a popisů prostředí a fiktivních zážitků mají již tendenci ke studiu a analýze nitra.*“⁵³ Na tento záměr poukazuje i publikace *Čeští spisovatelé 19. A počátku 20. století*: „*V Próze chtěl Karásek nejprve realizovat představu psychologické, reflexivní, lyrizované epiky. Programově se zřekl vnějších osudů hrdinů, kombinací příběhů a soustředil se k „malbě duše“.*“⁵⁴ S charakteristicky shodnou postavou je možné se setkat v povídce „*Do bahna*“. Ústřední postavou je

---

⁵⁰ NOVÁK, Arne., NOVÁK, Jan Václav. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Brno: Atlantis, 1995, s. 1020.

⁵¹ HRABÁK, Josef et al. *Průvodce po dějinách české literatury*. Praha: Panorama, 1978. s. 372.

⁵² KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Gotická duše a jiné prózy*. Praha: Vyšehrad, 1991, s. 240-241.

⁵³ LIPANSKÝ, Jetřich. *Jiří Karásek ze Lvovic*. Veselí: Izmael, 1929, s. 9.

⁵⁴ HOMOLOVÁ, Květa et al. *Čeští spisovatelé 19. A počátku 20. Století*. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 127.

Pavel, středem mladíkova života je pouze nitro a ke všemu ostatnímu se staví netečně. Tato první povídka zaměřená na psychologii postavy nebyla příliš zdařilá kvůli malé dějové vynalézavosti.⁵⁵

K ranným románům patří *Bezceť* (1893), realistický příběh erotické deziluze a mravního rozkladu venkovského studenta v Praze.⁵⁶ Roku 1895 s ním zahájil číslovanou řadu Knihovny Moderní revue. Své prozaické začátky později zavrhl ze své tvorby.⁵⁷

Dalším navazujícím titulem je *Legenda o melancholickém princovi* (1896), otištěná v druhém ročníku Moderní revue. Jetřich Lipanský se domnívá, že jde o pokus psychologické studie či náčrt k větší povídce či románu o Ludvíku bavorském.⁵⁸ Roku 1897 byla zveřejněna próza *Mimo život*. Postrádá více motivů, jež by umožňovaly barvitější popis psychických rozpoložení. Po jeho vydání si sám Karásek uvědomil, že dějová neměnnost by měla být vyvážena rozmanitostí prostředí a nepokládá je tak za zdařilý počín. Těžištěm díla je úvaha o životě a psychologický rozbor hlavní postavy. Spisovatel je zmítán pocity nicoty z nesmyslnosti jeho činů a cílů. Ocítá se v rozporu, zda se má upnout k normám života či k umění.

První prózy, jak již bylo zmíněno, pohrdají bohatým dějstvím, snaží se o pouhý „příběh duše“. Hrdinové próz devadesátých let jsou výjimeční, nadmíru citliví a rozvrácení jedinci, jejichž osobnosti jsou odkrývány za pomoci psychologické analýzy. Tak rekapituluje v doslovu *Gotické duše* Jaroslav Med vlastnosti hrdinů v prozaických počátcích Karáskova.⁵⁹

Román *Gotická duše* byl vydán roku 1900. Je napsán v duchu romantického charakteru v podobě dojmového deníku duševního světa. Hlavní a vlastně pouze jedinou postavou románu je bezejmenný bloudící mladík. Jeho neschopnost přizpůsobit se životu je determinována biologickým faktorem, jde o patologický jev, jež se v jeho rodu projevil mnohem dříve. Je podřizován bolestí a nemožností najít si přítele,

---

⁵⁵KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 9.

⁵⁶ZACH, Aleš. *Nakladatelská pouť Jiřího Karáskova ze Lvovic*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 7.

⁵⁷Tamtéž, s. 8.

⁵⁸KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 13.

⁵⁹KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Gotická duše a jiné prózy*. Praha: Vyšehrad, 1991, s. 236-237.

nemožnost obhájit víru. Nenachází tolik potřebné vědomí národní spolutnosti ani Boha, který by jej mohl spasit. Bolest duševní provází postavu celým jeho životem, je tvořena pouze jím samotným, nikoli reálnou příčinou. Znásobuje se také fyzickým bolem, trpí nesnesitelnými bolestmi hlavy. Karásek v popisu svého reka odkazuje na Gustava Flauberta, jenž takovou bytost charakterizuje jako pozorovatele své bezedné duše se strhaným obličejem.⁶⁰ Kritika *Gotickou duši* reflektovala označením za abnormalitu, na to Karásek zareagoval slovy: „*Ovšem. Gotická duše nejde cestami zvyklého, všedního. Je proto méně pravdivá? Zapomnělo se, že může žít někdo, kdo má skoro takovou úzkost z normálního jako jiní lidé z abnormálního.*“⁶¹ Karásek má o pravdě v umění takové mínění, že má sloužit pouze jako poznávací jev, abychom věděli, jak se od ní vzdalovat. Gotická duše se dotýkala také aktuálních otázek společnosti, především se pak zaměřila na úvahy o změnách ve vztahu mezi jednotlivcem a národní společností. Jaroslav Med říká: „*Navzdory své dekadentní podobě není Gotická duše rozhodně pouhou literárněhistorickou antikvitou; Karásek zde dokázal umělecky přesvědčivě evokovat pražskou atmosféru i ukázat neschopnost vypjatého individualismu řešit ty nejzávažnější společenské i existenciální otázky.*“⁶²

Později se odklonil od pouhé psychologické analýzy a svá budoucí díla pojal dobrodružně a fantaskně. Mukařovský poukazuje na Karáskův příklon k novoromantickému slohu a návaznost na Zeyera ve snaze „obnovit jeho obrazy“.⁶³ Velký rozdíl k předchozím prózám je zajisté bohatě rozvitý děj, protkaný fantaskními a tajemnými prvky. Tímto směrem se ubírá nejrozsáhlejší próza *Trilogie tří mágů*, jež obsahuje *Román Manfreda Macmillana* (1907), *Scarabeus* (1908) a *Ganymedes* (1925), jako příbuzný román k této trilogii bývá řazen také *Zastřený obraz* (1923). Tato díla jsou ve velké míře inspirována Jakubem Arbesem a jeho romanety.⁶⁴ Karásek sám obhájí Arbesův přínos: „*Arbes jest první, kdo psal v románě rozsáhlé*

---

⁶⁰Tamtéž, s. 9.

⁶¹KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrus, 1994, s. 10.

⁶²KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Gotická duše a jiné prózy*. Praha: Vyšehrad, 1991, s. 237.

⁶³NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Brno: Atlantis, 1995, s. 1021.

⁶⁴LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s.

analýzy duševních stavů. *Arbes jest zajímavé spojení vědce s básníkem, kritika s umělcem.*⁶⁵ V Přehledných dějinách české literatury jsou tyto romány charakterizovány jako návrat k dobrodružné romantice, kterou paradoxně zdůrazňují zrůdné případy homoerotiky.⁶⁶ V prvním *Románu Manfreda Macmillena* je stěžejní boj dvou mágů o tajemství svých srdcí. Román byl podmíněn podzimním obdobím a s ním spojenými chmury, kdy jej autor napsal. Zaměřil se také na živý popis barokního vzhledu Prahy, která na něj působila melancholicky a uhrančivě. Autor záměrně pracuje s podobnými tématy a motivy jako v poezii. V *Moderní revue* představuje Karásek Ganymeda: „*Příběh, jež budu vyprávěti, je vzat ze skutečnosti, a to tak, že neměním ani vedlejších podrobností. Vyličím své postavy metodou realistů. Nezahalím jich jako jindy básnickými metaforami jako oblakem zlatého prachu. Povím všechny jejich křehkosti a pošetilsti stejně jako neřesti a šilenství. Neboť, myslím, svatost je výhradou jen budoucích světců: my ostatní ubozí, ztracení hříšníci, musíme již hleděti, jak bychom se protloukli životem se svými tolikerymi nedostatky a slabostmi...*“⁶⁷ Souvislost tří románů propojuje téma reinkarnace, z čehož vyplývá autorova inspirace okultismem.⁶⁸ Podobnou tematiku je možné nalézt i v novelách a povídkách - *Dafnino hoře, Smrt Salomina, Tříkrálová legenda, Košíček Dorotein, Legenda o kouzelníku Šimonovi, Růže svatého Šebestiána, Geneda, Františkánská legenda, Legenda o ctihodné Marii Elektě z Ježíše, František s Jezulátkem, Jan chlapečka Ježíše, Básník přeludných a tajemných příběhů*. Roku 1937 Karásek vydává svůj poslední román s autobiografickými prvky *Ztracený ráj*.

3.3 DRAMA

Jiří Karásek ze Lvovic se věnoval také dramatické tvorbě, celkem sepsal 5 divadelních her, z nichž pouze tři se uskutečnily na divadelních prknech. Dramata napsal převážně v prvních dvou desetiletích 20. století. Sám Jetřich Lipanský se o jeho dramatické tvorbě vyjadřuje takto:

---

⁶⁵KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. Praha: Thyrsus, 1994, s. 103.

⁶⁶NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Brno: Atlantis, 1913, s. 549.

⁶⁷KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Ganymedes*. *Moderní revue* XXXVIII, 1923, s. 5

⁶⁸PAPOUŠEK, Vladimír et al. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905–1923*. Praha : Academia, 2010, s. 123.

„V dramatu Jiří Karásek ze Lvovic neměl úspěchů a zdá se že jich vůbec nehledal. Formu dramatu volil snad jen jako nejlépe odpovídající obsahu díla, jež chtěl vytvořit.“ Jan Mukařovský s tvrzením souhlasí: „V dramatech, kde se Jiřímu Karáskovi dostalo jen skrovničkých úspěchů divadelních, zastíral dějovou nuznost a dušezpytnou schematičnost rád zdobností dikce a jemným propracováním působivých scén.“⁶⁹ Prvním a jediným dramatem z konce století (1899) byla *Hořící duše*. Přehledné dějiny české literatury ji hodnotí jako nezdařilý pokus o psychologickou intimní hru, načež se pak autor na několik let odmlčel.⁷⁰

Následovala hra z roku 1905 *Apollonius z Tyany*, pojednávající o náboženském hrdinství. Báchorka s čínskou tematikou *Sen o říši krásy* (1907) je považována za přiblížení se k Zeyerově typu dramatické pohádky.⁷¹ Primárně nebyla vypracovaná pro divadelní prkna, cílem bylo působit pouze jako pohádka. Karásek sebeironicky hodnotí, že patří k divadlu loutek oděných do hedvábí a drahých tkanin, má symbolizovat krásu a půvab.⁷² Historické drama z dob života papeže Alexandra VI. *Caesare Borgia* (1908) bylo napsáno ve verších. Hlavní postavy Caesar, Isabela a Lukrecie jsou z rodu Borgiů, což lze vyčíst již z názvu. Avšak ani tato hra v divadelním představení neuspěla, ačkoli byla dramaticky a poeticky účinná.⁷³

Posledním dramatem, které opět nebylo dramaticky zvlášť hodnotné, je *Král Rudolf II.* (1915). I zde se nachází význam snovosti a představy minulosti a tajemství, bez nichž nemůže král žít. Nejvýraznější na dramatu byl údajně Karáskův proslov k odehrané hře.⁷⁴

---

⁶⁹ NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Brno: Atlantis, 1995, s. 924.

⁷⁰ NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Olomouc: R. Prombergera, 1913, s. 587.

⁷¹ Tamtéž, s. 587.

⁷² LIPANSKÝ, Jetřich. *Jiří Karásek ze Lvovic*. Veselí: Izmael, 1929, s. 27.

⁷³ Tamtéž, s. 27.

⁷⁴ Tamtéž, s. 28.

3.4 KRITIKA

Karásek byl velmi významným kritikem jak literárních tak výtvarných počinů. Právě kritika a poezie byly vnímány jako Karáskův největší přínos literatuře. „*Kritiku Karásek pokládal za samostatný umělecký žánr, který není v podřízeném vztahu ke kritizovanému předmětu, neboť je suverénním výrazem tvůrčí osobnosti.*“⁷⁵ Skrze jeho individualistický přístup hledal v dílech neobvyklé rysy. Touto činností se zviditelnil ještě před vydáním *Zazděných oken*, kritickou dráhu začal roku 1892. Ve své práci byl důsledný: „*Byl jsem kritik svědomitý. Nestačilo mi, abych přečetl kus románu Konrádova, k posouzení, že je J. D. Konrád nicotný spisovatel, bez fantazie, bez stylu, pouhý sentimentální psavec. Musil jsem jeho produkt celý přečísti, což byla jistě zbytečnost, neboť nebylo lze čekati, že na úsudku může býti něco změněno, když bylo jasno hned od počátku, že se autor o nic ani nesnaží.*“⁷⁶ Karásek vnímal hluboký rozdíl mezi osobnostmi, kterou v sobě odkrýval jako agresivní kritik a neschopností v osobním životě. Nerad k sobě poutal pozornost, i přesto své kritiky a recenze pravidelně publikoval.

Počátky kritických počinů doprovázel Arnošt Procházka, Karásek zdůrazňuje jeho ovlivněním: „*Procházka naléhal na mne, abych psal do Literárních listů kritiky, a tím si zjednal jméno. Neuznával mé námitky, že se necítím talentován pro kritickou práci. Poukazoval na mé studium francouzské kritiky, na můj zájem o kritické teorie a hlavně na to, že je nutno, aby básnický směr, jehož jsem vyznavačem, byl mnou probojován napřed teoreticky.*“⁷⁷ Dějiny české literatury potom uvádí, že jejich společným znakem je vyhrocený negativní vztah k tradicím české literatury.⁷⁸ Své první kritiky publikoval v *Moderní revue*. Karásek přispíval svými estetickými studiemi, posudky knih i divadelních představení dále do *Literárních listů* či *Rozhledů*. Sepsal tři sbírky kritických článků, pod názvem *Renaissanční touhy v umění* (1902) jde o články, charakterizující

---

⁷⁵ HOMOLOVÁ, Květa a kol. *Čeští spisovatelé 19. A počátku 20. Století*, Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 127.

⁷⁶KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Vzpomínky*. Praha: Thyrus, 1994, s. 38.

⁷⁷Tamtéž, s. 32.

⁷⁸ MUKAŘOVSKÝ, Jan, a kol. *Dějiny české literatury III*. Praha : Československá akademie věd, 1961, s. 383.

velké osobnosti moderního umění. Druhou sbírkou jsou *Impresionisté a ironikové* (1903), zaměřená na české autory literatury 90. let 19. století.⁷⁹ Poslední sbírkou článků jsou *Tvůrcové a epigoni*. V kritické knize *Chimaerické výpravy* (1906) se zabývá románskou tvorbou a francouzskou kritikou. Také jsou zde shrnuty veškeré námitky k dílu Jaroslava Vrchlického.⁸⁰ V druhé knize *Umění jako kritika života* (1906) se nachází kritické stati o germánské literatuře, které se objevily již v roce 1898 pod názvem *Ideje zítřku*. Zaměřil se zde na esej o Henriku Ibsenovi, Stanislawu Przybyszewskému či Waltu Whitmanovi. V těchto pracích se Karásek projevil jako opravdový znalec západo-evropské literatury od romantismu po symbolismus. Z českých autorů se ve studiích zaměřil například na Jana Neruda či Svatopluka Machara. Kritiky jsou ironické, logické, trefné, po slohové stránce jsou malebné, ačkoliv stručné. Zmítá se mezi výrazy upřímné chvály a naopak mezi radikálním odsouzením kritizovaného. Ve své kritice je vždy zastáncem impresionistického přístupu.⁸¹

V myšlenkách o umění a tvorbě obecně si uvědomuje, že umělci vychází z životů jiných: „*Dílo žije nesčetní jednotlivci, všichni, kdo k umělci kdy přistoupili: chytrí a pošetilí, krásní a šerední, dobří a zlí. Všichni přinesli umělci jeho myšlenky.*“⁸² Z čehož vyplývá, že má mít odsup od svého života a naopak se více přiblížit ostatním.

---

⁷⁹ NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Olomouc: R. Prombergra, 1913, s. 616.

⁸⁰ NOVÁK, A., NOVÁK, J.V. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. Olomouc: R. Prombergra, 1913, s. 452.

⁸¹ Tamtéž, s. 617.

⁸² KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Umění jako kritika života*. Praha: Hugo Kosterka, 1906.

4. MOTIVY A TÉMATA V DÍLECH JIŘÍHO KARÁSKA ZE LVOVIC

4.1 SAMOTA

Jedná se o motiv, jenž se prolíná snad všemi díly Jiřího Karáska ze Lvovic. Provází jej po celou dobu i v jeho osobním životě, z toho důvodu se k ní neustále přibližuje také v poezii. Tato souvislost se pojí s jeho uzavřenou a zádumčivou povahou. Samotu vnímá také jako tíhu smutku jeho předků na vlastních bedrech. Motiv samoty je velmi výrazně zastoupen již v prvotinách poezie. Jelikož první etapu tvoří sbírky laděné dekadencí, tento motiv tu má výsadní místo. Ale i v druhé, melancholičtější etapě, nese odpověď na autorovo prokleté nitro, protože samota je, obrazně řečeno, jeho životním partnerem. Doprovází Karáska ve všech jeho úkonech i stavech nicedělání. Zpočátku se ve své tvorbě uchyluje ke smutku obecnějšímu, avšak o to možná tíživějšího. Oproti pozdějším sbírkám v druhé etapě zde samotu vyjadřuje z pohledu, jak ji ovlivňuje osud následovatele rodu či neschopnost sladit se se společností.

V Zazděných oknech je samota patrná především u představ zániku a apokalypsy. Chorobou zániku je postihnut i přírodní živel, což znamená, že konec se neovlivnitelně blíží. Samota je připodobňována k nicotě, která se jeví jako bezedná. Ačkoli je tento pocit zdánlivě obecný a nekonkrétní, není tomu tak. Naopak se tak vztahuje ke všem živým bytostem, ale také k neživým předmětům. Je vyobrazená jako neodvratitelná tíže, padá na vše co jí stojí v cestě. Samota týkající se konkrétního jedince se vztahuje k jeho zbloudilé duši. Zbloudilým je z toho důvodu, že nesvede žít v souladu s dobou, ve které se narodil. Téměř ve všech sbírkách poukazuje na úděl aristokratů. *Při zprávě o smrti Hraběte Pařížského* (Kniha aristokratická) je samota, způsobená společností: „*Kde není věží, z nichž by barvy rodu jasně plály, / A není lidu, jenž by před trůn klekal!*”⁸³ Jsou předem odsouzeni žít v izolaci, na které se sami podílí. Uchylují se k samotě, neboť na ně padla šed' všednosti. Samota jim umožňuje uchýlit se k myšlenkám na minulé doby, ve kterých by byli schopni žít. Stává se tak hrdým projevem

---

⁸³ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 117.

odloučení vůči společnosti. Samota je pro autora vyhrazeným místem klidu. Uchyluje se tak k ní častěji a s větší pokorou. Se vzpomínkou na zesnulé blízké se zpovídá ze smutku a osamocení, které na něj dolehlo. Samota k němu přichází také proto, že umělci obecně opouštějí od svých snů a tím podle Karáska zároveň odstupují od umění.

V dalších dekadentních sbírkách vyjadřuje samotu z věčné marnosti. Zmar je důsledkem přemírou vášně, nahoty, nic z toho již není vzácností, stává se tak nudným bodem ve společenství lidí. Otupí se city a jedinec vnímá jen prázdnotu a samotu. Snaží se z ní vymanit, ale samota je mu okovami duše. Postupuje z prázdna do dalšího prázdna, je apatický. Samota tak vyjadřuje marnost a nuda nad vším, čím je svět obklopen. Ve sbírce Sodoma se zpovídá z osobního osamocení. Vychází z pocitu, že jeho bytost náleží jiné době, v představách se snaží vcítit do historických chvil, z nichž se často upíná k období antiky. Přítomnost svých předků hledá ve starých domech a chrámech. Nese jejich samotu ve své duši, je mu teskno nad skutečností, že na ně nikdo s pokorou nevzpomene. Z osamocení se povětšinou vymaní ve snech, ve kterých se realizují veškeré jeho tužby. Ve snu je možné se setkat s homoerotikou, kterou dosud skutečný svět nechce tolerovat. Karáska to tíží a snaží se motivy homosexuality zveřejňovat nejen v poezii, ale také ve své publicistické činnosti. Veřejně se zastával spisovatele Oscara Wilda, odsouzeného za poměr s mužem. Samota v dekadentních sbírkách tak znamená nejen odkaz k jeho předkům, ale také jako hrozba společnosti, která jej nechápe. V tomto duchu je spatřována v prvních sbírkách poezie.

V druhé etapě Karáskovy poezie napsané v novém století, zastupují sbírky Endymion a Ostrov vyhnanců. Pocity samoty jsou zde posunuty jakoby na vyšší místo. Básník se zpovídá z niternějších zákoutí pocitů samoty. Zaměřuje se na ni jako na životní úděl, nikoli tak ovlivněný okolnostmi jako u dekadentních sbírek. Tady ji přijímá jako svoji bytelnou součást, na jejímž růstu se sám podílí. Samota je volbou, zaručuje věčnost a nekonečnost bytí. Touto cestou kráčí sám autor, ačkoli by mnohem raději onu věčnost vyměnil za chvíle vášně, které jednou skončí. Samota je mu obtíž, kterou nelze setřást. Vyslovuje se v mínění, že pokud propadneme

prázdnostě nitra, později se z ní nemusíme dostat, v jejím šeru už nemusíme rozpoznat opravdovou vášeň. Oproti dřívější poezii ji začíná vnímat jako svou hrozbu a zkázu, snaží se před ní skrýt, jindy se jí v beznaději podřizuje. Tak se zmítá v životním bloudění, který se zdá být nekonečný. Patrný je rozdíl ve snovosti, ke které se již v těchto sbírkách neuchyluje tak často. V některých básních dokonce podezírá sny, které také skrývají svou prázdnotu, neboť se z nich nemilosrdně probouzí do reality. „*Sny klamou duhami, kde prázdnota spí šerá. / Je dnes už lhostejný, kdo milován byl včera, / A stín tam na stropě je víc než celý svět.*“ Dalo by se říct, že se k nim vrací s nadějí i přesto, že prohlédl jejich úděl po procitnutí. Samota se prohlubuje nerozpoznáním citu v aktuálním čase, ale až když mizí. Stává se tak nemilovaným a osamoceným a o promarněném citu už jen sní. Původce zmizelého citu se však v nitru autora zakořenil a tím v sobě nosí jeho prázdnotu. Melancholickou linii dokreslují vyznání, že v této samotě kráčí autor zcela dobrovolně, sám si zvolil zahynutí tichem a prázdňem. Svě prokletí si vykládá jako důsledek svých hříšných představ. Každý má své hříchy, ale Karásek má za to, že ty jeho vybočují. Jeho touhy směřují k zkáze, neboť jsou všemi ostatními zatracované. V tom tkví Karáskova samota, spadá a libuje si v něčem morálně nepřijatelném. Ve sbírce *Endymion* se v jedné básni přiznává k tomu, že je zahleděný do své samoty a prázdna. Báseň *Tíha samoty* ji zobrazuje jako přítěž omezující realizaci vášni: „*Jak z říše omamné, v níž rozkoš krve vznítí / Žeh vášně, raději chci život chvíli píti, / Než v marných paprscích jít k věčnu samotén.*“⁸⁴ Příliš se zaobírá sám sebou, dochází k lhostejnosti, ačkoliv nic v minulosti neprožil. Raději dá přednost nahlížet do hluboké nicoty, než nazírat na svou bytost, kterou je přehlčen. Ostrov vyhnanců prostupuje pocitem zmaru a samoty natolik, že v samotném životě nevidí žádný smysl lidského bytí. Výrazné zastoupení samoty je i ve třetí etapě poezie reprezentovaná sbírkami *Písně tulákovy o životě a smrti* a *Poslední vinobraní*. V posledních básních dochází k uvědomování si osamocení své osoby tuláka v osobním i společenském životě. Nesnaží se jí uniknout, vnímá ji jako součást a tím dochází ke smíření se sám se sebou v pozdějším věku. „*Život jak povrch*

---

⁸⁴ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Endymion*.

*mrtvé laguny / Se plísni pokrývá, smrt v sobě tají. / Než naděješ se, chladné ocúny, / Podzimu ametysty, rozkvétají.*⁸⁵ Samotu zdůrazňuje ve sbírce *Poslední vinobraní* hvězdy, které jsou nedostizitelné a nekonečně vzdálené. Tak vzdálený si Karásek připadá od přítomnosti, které celý život unikal díky představám.

V próze je samota důležitým prostředkem zobrazující stav duše. Především o ní vypovídá základní pilíř české dekadence, román *Gotická duše*. Hrdina uvedené nesyžetové prózy je příslušníkem starého rytířského rodu, jehož předchůdci byli postihnutí rodovým šílenstvím. Jeho samota tkvěla v časové vzdálenosti od mrtvých příbuzných, avšak byl jim velmi nablízku tím, že jej také čekala psychická trýzeň. Odloučení se od projevů lidskosti nepocházela pouze z rodinné předurčenosti, ale zejména z vlastní vůle hrdiny. „*Ze všech sil bojoval proti tajemnému nepříteli, jenž vyvstával proti němu v duši toho, kdo se mu přibližoval.*“⁸⁶ Stavby způsobující niternou bolest sám vyhledával a setrval v nich. Objevují se v něm chvílemi pohnutky agonistický přístup změnit, ale nikdy nenachází dostatek síly to uskutečnit. V celoživotní samotě se tak potýká se stále se opakujícími úvahami o jeho vyprahlém nitru. Snaží se najít opěrný bod v podobě Boha či národu, ale skrze svou zaujatost nevidí nic kromě sebe samého. Stává se otrokem okovů své duše, která náleží jiné době. Cítil se osiřelý v přítomné společnosti, znamenající pro něj jen nebezpečí. Ve své samotě nakonec hyne v šílenství, neboť se jí nebyl schopen postavit.

Román *Ztracený ráj* přibližuje ústraní několika postav, především Anny a jejího syna Viktorky. Anna byla opuštěna svým mužem, který z rodiny odchází kvůli jiné ženě. Situaci nese velmi špatně, protože právě ona se před svými rodiči a před sebou samou dušovala o jejich nezdolném vztahu. Vychovávala svého syna sama s mlhavou vidinou, že měl být vytouženou dcerou a proto jej oslovovala zženštile. Viktorka byl své samotě předurčen jak fyzickou nevyzrálostí, tak emocionálním předpokladem. Během života se potýká s nepochopením jeho samotného, ale i jeho

---

⁸⁵ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Poslední vinobraní*. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1946, s. 34.

⁸⁶ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Gotická duše a jiné prózy*. Praha: Vyšehrad, 1991, s. 21.

homosexuální orientaci. Samota se mu stává osudovým partnerem poté, co jeho blízcí, jež si nechal připustit ke své osobě, zemřeli.

4.2 SMRT

Motiv, který se vyskytuje ve všech dekadentních sbírkách i některých pozdějších sbírkách bilanční poezie. V prvních básnických sbírkách je smrt myšlena v celostním měřítku. Autor ji často vyobrazuje pomocí jejích vlastností, tedy že je neodvratitelná síla, která padá na vše, co jí stojí v cestě. Je vyobrazením apokalypsy světa, k níž se má schylovat na konci století. To signalizuje autorův pocit ze společnosti ve zmírajícím posledním desetiletí. Velikost motivu je umocněna autorovým tvrzením, že smrt dýchá z čehokoli živého. Vnímá ji všemi smysly. Hodnotí ji nejen z hlediska emocionálního, ale také skutečného popisu fyzické smrti včetně vnějších projevů. Tento motiv je tak rozvíjen dalšími, a to zmarem a hnilobou. Snaží se tak vyvolat emocionální představy. U Karáska je patrná víra v posmrtný život duše: „*A zemru zas a proměním se v prach / Pak v jiné tělo duši svoji skryji...*“⁸⁷

Co se týče zániku jedince, tedy jeho těla i duše, vnímá jej jako odlišný jev. Duše se narodil od fyzického těla nerozloží a neshnije, naopak se posouvá do pozice snovosti, která nemá hranice. Dostává se tak do neurčitého času i prostoru, ve kterém se nachází náboženský symbol andělů. Předčasnou smrt Karásek vnímá jako možnou cestu z jeho celoživotního pocitu bezradnosti se sebou samým, jelikož uvízl v pro něj bolestné době a společnosti. Smrt duševní autor v *Zazděných oknech* popírá, tedy říká, že duše po smrti vzkvétá oproti tělu, které hnije a tlí. V *Sodomě* se zabývá smrtí duše, ke které může přeci jen dojít. Stává se tak u lidí, kteří hynou postupně nepochopením a nesžitím se s okolím a morálními zásadami světa. Dále je konečný jev zániku popisován plošně: „*Ztratil se prostor, zmizel čas. / Bylo jen jediné: mrtvo! / Vymizel pohyb, zhasl ruch. / Život se proměnil v mrtvo!*“⁸⁸

V *Gotické duši* hlavní hrdina odkrývá své nitro, kterému vládne agónie. Necítí téměř života, spěje ke smrti svými ubíjejícími myšlenkami. Zálibu má ve všem, co se pojí se smrtí. Ctí pokoru v předmětech zašlých

---

⁸⁷ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Básně z konce století*. Praha: Thyrsus, 1995, s. 28.

⁸⁸ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 92.

svou životností, vyhledává je a vnímá souvislost se svou bytostí. Zánik zdůrazňuje hřbitovy, náboženské prostory, zchátralé budovy i vůně starých věcí. Román je velmi důležitou reflexí společnosti, řeší otázku klamně národní pospolitosti a existenci Boha, což hrdina označil za vymřelou domněnku. Smrt mu byla vyměřena dědičnou dispozicí a umírá nevědomý si sám sebe v šílenství. „*Byl dědicem mrtvých a všichni, kdo tu žili, byli dědici minulosti. Měli zraky, hlasy, ruce dalekých mrtvých.*“⁸⁹ Smrt fyzická se nejednou v *Ztraceném ráji*, jehož titul signalizuje opuštěný prostor, kde postupně umírá nejbližší Viktorův přítel Jerolím, matka Anna a další blízké osoby. V tomto případě úmrtí znamená pro Viktora jen znásobení samoty. Smrt je v obou románech oproti básním konkrétnější, nevypovídá jen o pocitech zániku.

4.3 HNILOBA

Hniloba signalizuje předchozí motiv smrti a chorobnosti. Smrt a zánik je vykreslována jako postupný proces, který právě doprovází hniloba spojená s pachy: „*A zápach hniloby je cítit všude, / Svě jedy rozkladné Zmar na vše lije, / I slunce uhnívá tak divně rudé...*“⁹⁰ Každý zánik lidského těla doprovází tlení, avšak hniloba, o které se zde vyjadřuje Karásek, se týká i neživých předmětů. Tento projev vyvolává na smysl lidského vnímání vlny odporu. Krása živého se v nepatrné době proměňuje na odstrašující zjev. Motiv se výlučně slučuje s počáteční dekadentní tvorbou. Tlení avšak není výlučně pouze v poezii, ale také v próze, především v *Gotické duši*. Hrdina často užívá výrazů rozkladu při popisu okolního světa i své duše. Vlastnost se zálibou vyhledává u starých zašlých předmětů, díky níž je znásobena jejich vzdálená minulost.

4.4 SEN

Motiv snu je velmi významným, sám Karásek mu přikládá velkou váhu. Snovost je pro něj vyjádřením umění. Je zastáncem názoru, že umění nemůže vzniknout z čehokoli reálného. Umění má nést pilíře naší fantazie a touhy. Rozvíjí nás v uchopování toho, co v běžném životě není reálné

---

⁸⁹ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Gotická duše a jiné prózy*. Praha: Vyšehrad, 1991, s. 37.

⁹⁰ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic. *Básně z konce století*. Praha: Thyrsus, 1995, s. 14.

uskutečnit. Sen však pro něj neznamena jen zástin reality, ale především pravdivý obraz našeho nitra. V básních nese funkci zprostředkovatele tužeb či již opakovaného jevu. Báseň *Incubus* (Sodoma) pojednává o snu jako prostředku, jenž přináší vysněného muže a sním spojenou rozkoš: „*Usínám. Přichází. Je krásný, ale temný...*“⁹¹

Tentýž význam má v prozaické tvorbě. Hrdina *Gotické duše* žije jen prostřednictvím představ a snů. Život je naplněn jen zpola díky snům, představám. Snívá o příteli, na kterého celý život čeká s otevřeným srdcem. Touží jej mít po svém boku, aby mohl dát svému žití smysl. Fantazie mu jej přináší jako mladého něžného muže s výraznými tenkým prsty a hlubokým temným hlasem. Představa mu je nadějí a zároveň i zoufalstvím o jejím nenaplnění. Ke snům se upíná i Viktor ze *Ztraceného ráje*. Jsou mu zdrojem něžnějšího obrazu skutečnosti, která je pro křehkou duši mladíka náročná.

4.5 HOMOSEXUALITA

Sexualita se týká opět ponejvíce dekadentních sbírek, které jsou přímo výpovědí homoerotických představ. Karásek vidí rozdíl mezi erotikou připadající lásce duší a sexem jakožto pouhý projev smyslů. Motiv se nevyskytuje ve všech sbírkách, ale je natolik výrazný, že mnohdy zastíní častěji se opakující motivy. Homosexualita na konci století byla stále vnímána jako neodpuštělný hřích proti mravokárnosti. Karásek jejich zařazením do básní naprosto jasně hovoří o netoleranci společnosti k této problematice. Oproti tomu staví skutečnost, že homosexualita je hříčka přírody, jde o pudovou záležitost, která se ovlivnit nedá: „*Zuřivá choutka ted' navzájem muže směšuje s mužem.*“⁹² Vyjadřuje nesouhlas s zažitými morálními pravdami. Jeho básněmi je tak možné vyzorovat boj v oproštění se od zažitých konvencí. Specifický druh erotiky opěvuje v představách dob antiky, která byla zdrojem krásně rostlých mužů, kteří by jsou původci jeho tužeb. V básni *Píseň pocitu sexuální msty* (Sexus necans) mužské tělo vyobrazuje s prvky sadismu, touží se těla zmocnit surovým způsobem: „*Abych se vzchopil k zápasu s Vámi, líné své maso abych tisk vzpurně / K horkému masu Vašeho těla, abych se celý vplet v údy Vaše, /*

---

⁹¹ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 68.

⁹² Tamtéž, s. 63.

*Abych rval, trhal z Vás kusy masa, v jediném ohni, v jediném víru...*⁹³
Prvek homosexuálního citu ovlivňuje život hlavní postavy Ztraceného ráje. Nevychází jen z jeho osobnosti, ale také z podpůrného hodnocení matkou. Toužila porodit dívku, proto svého syna ospravedlňovala pro ženské rysy i návyky. Smysl pro estetickou hlavní postavu *Gotické duše* jej přivádí k myšlence mít po boku krásného přítele. Pouto by vnímal na úrovni myšlenkové a citové, nikoli však fyzické. I přesto pro něj byl důležitý vzhled vysněného muže.

4.6 ARISTOKRATICHNOST

Aristokracie je dominantním rysem v Karáskově životě i díle, ve kterých na ni často upozorňuje. Většinou jde o snahu připomenout výše postavené osobnosti spolu s jejich útrapami. V poezii je přímo zaměřen na společenské vnímání aristokratů. Karásek je vidí jako věčně bloudící, samotou ověncené bytosti. Často jsou od lidských vztahů vzdáleni ale i svou přičinlivostí. V *Zazděných oknech* se v několika verších zmiňuje i o svém původu a předcích. *Knihy aristokratické* líčí nezáměrně lidu na vzdání holdu aristokratům. Básník opěvuje jejich existenci a vzpomíná na zapomenuté, zmiňuje také Boha a jeho služebníky.

V próze je zastoupen motiv aristokratičnosti v *Gotické duši*, jejíž hlavní postava členem rytířského rodu. Necítí života, touží se od moderního světa co nejvíce vzdálit. Svým společenským postavením trpí stejně tak jako neschopností žít. Odloučení se od reality je jeho jedinou úlevou. Spojitost s historickým rodem mu však přináší i zdravotní nemohoucnost. Projevuje se psychickou újmou, vrcholící šílenstvím. S motivem koresponduje prostředí Prahy, nejčastěji se postava vyskytuje v kostelech, chrámech, katedrálách a hřbitovech. Cítí z nich přítomnost zesnulých, kteří jsou mu nejbližší. Postavení a užívané přídomky pro autora znamená odloučením se od přítomnosti, naopak přiblížení se k historii a jejím postavám.

---

⁹³ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995, s. 141.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zaměřila na Jiřího Karáska ze Lvovic jakožto spisovatele. Před samotnou realizací hlavního cíle bylo nutné se Karáskovi a jeho tvorbě přiblížit také teoreticky. V prvních krocích jsem nastínila základní životní situace autora, které ho bezesporu ovlivnily. K životopisným údajům jsem přiřadila také Karáskovy záliby, které se promítly do jeho budoucího zaměření v literatuře a umění vůbec.

Ve třetí kapitole, pojednávající o tvorbě Karáska ze Lvovic jsme přiblížili veškerá období a směřování literární činnosti. Nejhlouběji byla charakterizována poezie, neboť je obsáhlá co do počtu sbírek, zároveň velmi úzce souvisí s Karáskovou osobou. Rozdělili jsme ji do tří fází, z nichž veřejnosti nejznámější je ta dekadentní. My jsme však přiblížili i pozdní autorovy sbírky básní, u nichž je patrný odklon od vyhraněné dekadence. Prózu zpočátku charakterizuje bezdějovost, se snahou kompenzovat ji popisem prostředí a především hloubáním v nitru duše. Karáskovu prozaickou činnost nejvíce zviditelnil román *Gotická duše*, hodnotná je také trilogie *Román tří mágů*. Dramatické zaměření nebylo tak úspěšné jako předchozí, Karásek je netvořil primárně pro divadlo. Kritickou činnost s impresionistickým přístupem Karásek vykonával po celý život.

Čtvrtá kapitola je závěrečná a tudíž se zabývá samotným cílem práce a to analýzou motivů ve vybraných dílech. Abychom splnili cíl práce, tedy rozebrat motivy v Karáskově díle, zvolili jsme analytickou metodu. Dále bylo nezbytné se hlouběji propracovat do jednotlivých teoretických souvislostí tvorby. Motivы jsme charakterizovali napříč poezií i prózou. Za stěžejní motiv jsme určili samotu, protože její přítomnost v dílech byla nejčtetnější. Dále také z toho důvodu, že osamocení doprovází Karáska i v osobním životě. Svůj význam měla v dekadentní poezii, spojenou se zánikem a pocitem agónie. Zde je vyobrazovaná v celosvětovém měřítku oproti pozdějším etapám poezie, kdy se samota pojí výhradně s básníkovou osobou či konkrétními historickými postavami. V próze, především v *Gotické duši* je samota popisována jako dědičná zkáza. Souhrnně se tento motiv ve všech dílech slučuje s aristokraty, jimž se věčná samota nevyhne.

Další analyzované motivy jsou smrt, hniloba, sen, homosexualita a aristokratičnost. Povětšinou jde o základní dekadentní prvky, avšak Karásek s nimi nadále i nadále mimo dekadentní směr.

Stanovený cíl práce byl tedy splněn, zanalyzovali jsme jednotlivé vybrané motivy napříč tvorbou. Zjistili jsme, že nenesou vždy tu samou myšlenku, autor sám jejich vyobrazení mění, avšak podstata zůstala vždy stejná.

POUŽITÉ ZDROJE

Primární literatura

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Básně z konce století*. Praha: THYRSUS, 1995. 188 s. ISBN 80-901774-2-5.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Ganymedes*. Moderní revue XXXVIII, 1923, s. 5.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Gotická duše a jiné prózy*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1991. 243 s. ISBN 80-7021-037-0.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Písně tulákovy o životě a smrti*. 2. vydání. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1930. 89 s. ISBN nevedeno.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Poslední vinobraní; Hvězdy nad Prahou; Bludné kořeny: Básně z let 1932-1938*. Praha: Aventinum, Dr. Otakar Štorch-Marien, 1946. 69 s. ISBN nevedeno.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Umění jako kritika života*. Praha: Hugo Kosterka, 1906. 154 s. ISBN nevedeno.

KARÁSEK ze LVOVIC, Jiří. *Vzpomínky*. 1. vydání. Praha: Thyrsus, 1994, 278 s. ISBN 80-901774-0-9.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří Josef Antonín. *Zazděná okna; Sodoma; Sexus necans; Hovory se smrtí; Endymion; Ostrov vyhnanců*. Praha: Dr. Otakar Štorch-Marien, 1922. 452 s. ISBN nevedeno.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Ztracený ráj*. 1. vydání. Praha: Československý čtenář, 1938. 336 s. ISBN nevedeno.

Sekundární literatura

DAČEVOVÁ, Rumjana et al. *Karáska galerie*. 1. Vydání. Praha: Památník národního písemnictví, 2012. 189 s. ISBN 978-80-87376-01-0.

HEMELÍKOVÁ, Blanka: Tělesnost jako přečin proti veřejné mravnosti. Sbírká Sodoma Jiřího Karáska ze Lvovic a literární cenzura. In: PETRASOVÁ, Taťána a MACHALÍKOVÁ, Pavla. *Tělo a tělesnost v české kultuře 19. století*, Praha: Academia 2010, 94-99 s. ISBN 978-80-200-1833-5.

HOMOLOVÁ, Květa, OTRUBA, Mojmír a PEŠATA, Zdeněk. *Čeští spisovatelé 19. A počátku 20. Století*. 3. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1982. 371 s. ISBN neuvedeno.

HRABÁK, Josef, JEŘÁBEK, Dušan a TICHÁ, Zdeňka. *Průvodce po dějinách české literatury*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1978, 521 s. ISBN neuvedeno.

HYNEK, Filip. *Jiří Karásek ze Lvovic*. Klub přátel starého Smíchova [online]. 01. 07. 2007 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.starysmichov.cz/view.php?cisloclanku=2007070001>

KOLARÍK, Karel. *Poetika druhého básnické období Jiřího Karáska ze Lvovic*. [online], [cit. 2014-06-15]. 2005. Česká literatura, s. 525-557. Dostupné z http://dlib.lib.cas.cz/5497/1/kolarik3_2005.pdf

KRECAR, Jarmil. *Básník niterné samoty*. Moderní revue XXXVIII, 1923.

LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. ISBN 978-80-7106-963-8.

LIPANSKÝ, Jetřich. *Jiří Karásek ze Lvovic: essay*. Veselí: Izmael, 1929. 31 s. ISBN neuvedeno.

LORENZOVÁ, Helena a PETRASOVÁ, Taťána. *Fenomén smrti v české kultuře 19. století*. 1. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 2001. 426 s. ISBN 80-85917-79-33.

MACHALA, Lubomír, GILK, Erik et al. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátků do současnosti*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994. 547 s. ISBN 8085839040.

MED, Jaroslav: Sodoma: Kniha pohanská. In ČERVENKA, Miroslav, *Slovník básnických knih: Díla české poezie od obrození do roku 1945*. Praha: Československý spisovatel, 1990. 293-296 s.

MĚŠŤAN, Antotnín. *Česká literatura 1785-1985*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1987, 454 s. ISBN 0887811825.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, et al. *Dějiny české literatury III*. 1. Vydání. Praha : Nakladatelství Československá akademie věd, 1961, 631 s. ISBN 80-85865-48-3.

NOVÁK, Arne. *Stručné dějiny literatury české*. 1. Vydání. Olomouc: R. Promberger, 1946. 818 s. ISBN neuvedeno.

NOVÁK, Arne, NOVÁK, Jan. Václav. *Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny*. 2. vydání. Olomouc: Nákladem R. Prombergera, 1913. 822 s. ISBN neuvedeno.

NOVÁK, Jan Václav. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 5. vyd. Brno : Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

PAPOUŠEK, Vladimír et al.. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905–1923*. 1. vydání. Praha : Academia, 2010. 627 s. ISBN 978-80-200-1792-5.

PETRUŽELKOVÁ, Alena a kol. *Knihovna Karáskovy galerie a její světy*. 1. vydání. Řevnice: Arbor vitae, 2011. 230 s. ISBN 978-80-7467-002-2.

PIHERTOVÁ, Vítězka. *Praha Jiřího Karáska ze Lvovic: problémy dekadence a demonie*. Praha: Tiskem "Politiky" v Praze, 1923. 19 s. ISBN neuvedeno.

SMOLKA, Zdeněk. *Tvořící ničící pohlaví. Proměny Jiřího Karáska ze Lvovic, jak se projevují ve „sbírkách“ s podtitulem Kniha pohanská*. Praha: Klub přátel Tvaru, 1999. 32 s.

SVOZIL, Bohumil. *Česká básnická moderna: poezie z konce století*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1987. 279 s. ISBN neuvedeno.

ŠALDA, František Xaver. *Soubor díla F. X. Šaldy: Kritické projevy 4 1898-1900*. Praha: Melantrich, 1951. 346 s. ISBN neuvedeno.

VÉVODA, Rudolf. Sodoma: Předtím a potom. In: PETRBOK, Václav. *Sex a tabu v české kultuře 19. století*. 1. Vydání. Praha: Academia, 1999. s. 217 - 226.

ZACH, Aleš. *Nakladatelská pout' Jiřího Karáska ze Lvovic*. 1. vyd. Praha : Thyrusus, 1994. 52 s. ISBN 8090177417.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kristina Černotová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph. D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Jiří Karásek ze Lvovic - spisovatel
Název v angličtině:	Jiří Karásek ze Lvovic - author
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřená na spisovatele Jiřího Karáska ze Lvovic a jeho tvorbu, rozčleněnou na poezii, prózu, drama a kritiku. Cílem práce je přiblížit autorova díla prostřednictvím analýzy jejich stěžejních motivů, mezi něž patří samota, smrt, hniloba, sen, homosexualita a aristokratičnost.
Klíčová slova:	Jiří Karásek ze Lvovic, poezie, próza, drama, kritika, motiv, Karáskova galerie
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on the author Jiří Karásek ze Lvovic and his literary output divided into poetry, prose, drama and criticism. The aim of the thesis is to acquaint the reader with the author's work through analysis of its key themes, including loneliness, death, rot, dream, homosexuality and nobleness.
Klíčová slova v angličtině:	Jiří Karásek ze Lvovic, poetry, prose, drama, criticism, theme, Karásek gallery
Přílohy vázané v práci:	–
Rozsah práce:	40 stran
Jazyk práce:	český

